

מראי מקומות - תענית כב.

א. לצפרא כרכינהו ושקלינהו

תמה השפת אמת, איך עשו כן, אפי' אם הי' דעתם רק כדי לנסותו, הרי קיי"ל דהגונב על מנת להחזיר עובר בלאו דלא תגנובו. וכ' דאולי אינו עובר הלאו היכא דנטלו ע"מ להחזירו קודם שנודע הגניבה להנגנב. והניח זה בצ"ע לדינא, ובפרט דכאן הוא הי' סבור שלקחו אותה קודם שהחזירם (וזה אינו פשוט כ"כ, דרוב האחרונים נקטו דלא ידע דהיו שלו עד שאמרו לו דידך הם, ומיד אמרו דאין כוונתם להחזיקם). עוד כ' ביאור אחר בהגמ', דאבא אומנא הי' דרכו ליתן לעניים דברים אלו לחלוטין, ולכן באמת נתנם להם להיות שלהם, אבל לא בכדי למכור בשוק, אלא להשתמש בהם, ולכן הי' מקום לחשדם על שלא עשו כן, וע"ז אמר דאולי לפדיון שבויים לקחום. והבן יהוידע כ' כע"ז, דלא לקחום בצפרא בסתר, אלא לפני בני הבית, שכולם ראו אותם בעת שכרכום והוציאו מן הבית, ואי"ז גניבה בכלל, וגם לא חשיב גזילה. ומה דהי' מקום לחשדם, ביאר דזהו משום דאם הי' כוונתם להשתמש בהם, זה לא גרע משואל שלא מדעת, אבל באמת לא התכוונו להשתמש בהם כלל אלא לנסותו, וזה לא חשיב שואל שלא מדעת.

ב. לפדיון שבויים

כ' החידושים וביאורים דאין ללמוד מכאן דמותר ליקח ממון שלא מדעת בעל הבית כדי לפדות שבויים, די"ל דזה הי' הלימוד זכות היותר גדול שהי' לו, אבל באמת אינו נכון לדינא (ואולי חשדם שיקחו המעות לפדיון שבויים של פקו"נ, ואולי זה תלוי אם יכול אדם להציל חברו בממון של אחר). וע"ע בבן יהוידע שהק' דהיכן מצינו דהגבאי יתבייש לבקש צדקה בשביל אחרים, וכ' דאולי חשדם שהי' פדיון שבויים של קרובים שלהם, ולכן נחשב כמו צרכם שלהם, ולכן כסיפא להו מלתא.

ג. איכא בהאי שוקא בר עלמא דאת

לכא' יש לע', הרי כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. וכ' התורת חיים (סנהדרין פח: צוין בגליון הש"ס כאן, והובא בענף יוסף כאן), דמאי דאמר' כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, זהו לאחר שמת ונידון בחיבוט הקבר ובעונשה של גיהנם, שהמיתה והעונשים מכפרין עליו, אז נעשה בן עוה"ב. ושאל לו, האם איכא בהאי שוקא מי שהוא בן עולם הבא עכשיו כמות שהוא חי, בלא כל העונשים הנ"ל. ובעיון יעקב תי' דהיינו דבטוחין שיבאו לעולם הבא, שלא יבואו לידי חטא, וע"ז השיב לו מי שמזכה את הרבים, דהא המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, וביאר דהמשמח אנשים עצובים נחשב מזכה את הרבים משום דאין להתפלל אלא מתוך שמחה, ולכן סייעם להתפלל, והמביא שלום בין אדם לחבירו ודאי מזכה הוא את הרבים.

וע"ע במשנת ר' אהרן (ג' ר"נ) שביאר ששאני "בן עוה"ב" ממי שיש לו חלק לעוה"ב, דבן עוה"ב היינו מי שכל מציאותו הוא ענין זה של עוה"ב, ומחפש מצוות לעצמו ומוסר נפש עליהם, וזהו מה ששאל לאלוהי, האם יש איזה בן עולם הבא בשוק.

ד. ולא רמי חוטא דתכלתא בגלימי

כ' הבניהו, דנראה שלא הי' עובר בעשה, אלא הי' עושה קרן א'

מן הציצית עגולה, וממילא לא הי' חייב בציצית כלל.

ה. ורמית מסאני אוכמי

פרש"י, מנעלים שחורים שלא כמנהג היהודים. וע' בבית יוסף (יו"ד קע"ח, ב') שהק' דכיון דמדאורייתא יש איסור דובחוקתיהם לא תלכו, איך התיירו להני שהם קרובים למלכות ללבוש בלבושיהם של הגוים. ותי' דמשום הצלת ישראל יש להתירים, דכיון שהם אצל הגוים, יכולים לבטל גזירותיהם (ולכא' כוונתו דמותר משום פקו"נ). עוד תי' דהתורה לא פירשה דבר, אלא סתמה, וכתבה ובחוקתיהם לא תלכו, ומסרה הכתוב לחכמים, והם אסרו דברים אלו לשאר בני"א ולא ראו לאסרם לקרובים למלכות, וקרא דובחוקתיהם לא תלכו יתקיים אצלם בדברים אחרים שאינם מעלים ולא מורידים לענין קורבתם למלכות (ולכא' חידוש הוא, והי' שייך לומר דמסרה הכתוב לחכמים מהו הגדר של ובחוקתיהם, אבל לא ניתן להם הברירה למי לאסור ולמי להתיר. אולם אין נראה כן מדבריו, אלא דאף זה ניתן בידם. עוד יש להעיר על מש"כ דנתקיים הא דובחוקתיהם בדברים אחרים, למה הי' צריך לזה, ומה לי אם לא נתקיים אצלם כלל. ומשמע דעכ"פ צריך להיות איזה דבר המבדיל בינו ובין העכו"ם, וצ"ע בזה).

ו. על השדפון ועל הירקון בכל שהוא

פרש"י, דכיון שנראה כל שהוא, מתריעין, ומלא תנור דמתני' הוא להתענות או דמעשה שהי' כך הי'. ולכא' משמע מדברי רש"י, דמפרש מתריעין דמתני', היינו בלא תענית, וצריך דוקא מלא תנור כדי להתחייב בתענית, וכדעת הראב"ה. אבל הק' הרש"ש, הא הר"ן לא פי' כן בדעת רש"י, אלא דרש"י ס"ל דכל היכא דקתני במתני' מתריעין היינו מתריעין ומתעניין (ולכא' כן משמע מדברי רש"י על המשנה, דמתריעין מיד היינו דכל חומר האחרונות יש בראשונות, ודלא כהראב"ה שפי' דמתריעין הוא יותר קל ממתעניין).

וע' במגיד משנה (תענית ב, יא) שהק' על רש"י דבסוגין משמע דמתריעין היינו עם התענית. גם הק' ללשון שני של רש"י, שהרי הגמ' לקמן בעמוד ב' שקיל וטרי בשיעור מלא פי תנור, האם הוא מלא פי תנור של תבואה או של פת, וכו'. ולכא' מבואר מזה שיש נפק"מ מזה לדינא, דאין מסתבר דשאלת הגמ' היא רק במעשה שהי'. ולכן כ' דהנכון כדעת הרמב"ם שם, דפי' דכל שהוא היינו כמלא פי תנור, דהיינו הק, ומה דנקט לשון כל שהוא, היינו משום שהוא שיעור קטן.

וע' בשפת אמת שכ' ליישב קו' רש"י, לומר דר"ע באמת חולק על תנא דמתני', אבל ע' בקרן אורה שכ' דדעת רש"י היא שאין כאן מח' (וודאי זה תלוי בגירסא דגמ', דהרי"ף והרא"ש אין גורסים ר"ע בכלל, ויותר ק' לומר דסתם ברייתא חולקת על המשנה והגמ' אינה עומדת על כך). וע' מש"כ עוד ליישב דברי רש"י אהדדי, וצ"ע.

ז. עלתה לגג ונטלה תינוק מעריסה

ע' במאירי דתינוק לרבנותא נקטי, וכ"ש שאר אדם (ולא ביאר דבריו, ואולי כוונתו דאין לה יראה כ"כ ליטול תינוק, ומ"מ הוי חשיב משולחת, כ"ש אם נטלה גדול, וצ"ע).